

Ανακοίνωση της Ελληνικής Ένωσης Ιστορικών για την εύρεση καταλοίπων εκτελεσθέντων του Εμφυλίου Πολέμου στο Επταπύργιο της Θεσσαλονίκης

Στη Άνω Πόλη της Θεσσαλονίκης, από τον Δεκέμβριο του 2024 μέχρι σήμερα, κατά τις εργασίες ανάπλασης που πραγματοποιεί ο Δήμος Νεάπολης-Συκεών κοντά στις πρώην φυλακές Επταπυργίου (Γεντί Κουλέ) έχουν εντοπιστεί περισσότεροι από 30 σκελετοί σε ομαδικούς τάφους. Πρόκειται για σκελετούς πολιτικών κρατουμένων που δικάστηκαν από έκτακτα στρατοδικεία, εκτελέστηκαν και ενταφιάστηκαν εκεί κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου. Σύμφωνα με την υπουργό Πολιτισμού, Λίνα Μενδώνη, «κατά τις εργασίες δεν εντοπίστηκαν νεότερα στρώματα αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, παρά μόνο ομαδικοί τάφοι με 34 νεκρούς, οι οποίοι ανήκουν σε ταφές νεότερων χρόνων (20ού αι.) και ως εκ τούτου δεν συνιστούν αρχαιολογικό εύρημα». Οι σκελετοί έχουν μεταφερθεί προσωρινά στη Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών της Ελληνικής Αστυνομίας, ενώ οι εργασίες ανάπλασης συνεχίζονται.

Η Ελληνική Ένωση Ιστορικών παρακολουθεί με ανησυχία αυτή τη μεταβολή στην πρόσληψη του νεότερου παρελθόντος από την αρμόδια αρχή. Το Υπουργείο Πολιτισμού πρωταγωνίστησε ήδη από τη δεκαετία του 1980 στον χαρακτηρισμό ως διατηρητέων κτιρίων και τόπων, που έως τότε δεν γινόταν κατανοητοί ως τέτοιοι. Η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου μαζί με τους μηχανικούς και τους αρχαιολόγους χαρακτήριζε συστηματικά εργοστάσια του 19ου αι. και του πρώτου μισού του 20ού αι. ως ιστορικούς τόπους με την αιτιολογία ότι αυτά τα υλικά κατάλοιπα συνδέονταν «με το άμεσο παρελθόν της πόλης και ήταν σημείο αναφοράς της μνήμης των κατοίκων». Οι αποφάσεις του Υπουργείου Πολιτισμού ήταν τολμηρές για την εποχή τους και εισήγαγαν στη χώρα μια διευρυμένη αντίληψη του όρου «μνημείου». Ουσιαστικά, η πρωτοποριακή αντίληψη της εποχής εκπαίδευε τους πολίτες σε νέες εκδοχές του πολιτισμού, των μνημείων και της ιστορικότητας.

Ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων δικαίως επισημαίνει τη συνεισφορά της «αρχαιολογίας του σύγχρονου παρελθόντος», μια ερευνητική τάση που ενισχύει τον επιστημονικό και κοινωνικό ρόλο των αρχαιολόγων. Εκτεταμένες ανασκαφές σε τόπους μαχών και μαζικών εκτελέσεων (Κύπρος, Κλεισούρα Αλβανίας, Κάτυν Πολωνίας) έχουν οδηγήσει στην ανακομιδή οστών, προσωπικών αντικειμένων και τελικά στην ψύχραιμη αποτίμηση της βίας και των πρακτικών καταστολής. Η αρχαιολογία τις τελευταίες δεκαετίες συναντά συχνά την ιστορική έρευνα μέσα από τη συνδυαστική μελέτη των υλικών καταλοίπων και αρχειακών πληροφοριών.

Η Ελληνική Ένωση Ιστορικών θέτει το ερώτημα: γιατί ο εντοπισμός σκελετών εκτελεσθέντων πολιτικών κρατουμένων οδηγεί την ηγεσία του Υπουργείου Πολιτισμού σε μια πολιτική απαξίωσης της ιστορικής σημασίας των ευρημάτων; Καλούμε το Υπουργείο Πολιτισμού να δει το Επταπύργιο ως ιστορική ευκαιρία για μια διαφορετική διαχείριση του πρόσφατου ιστορικού παρελθόντος και να εμπλακεί ουσιαστικά ως υπηρεσιακός παράγοντας, ανακηρύσσοντας σε ιστορικό τόπο την περιοχή των εκτελέσεων. Προτείνουμε να εκπονήσει ένα σχέδιο μελέτης και να προχωρήσει σε συστηματική ανασκαφή στον περιβάλλοντα χώρο του Επταπυργίου και στη συνέχεια οι ανασκαφές να επεκταθούν και στους άλλους τόπους εκτελέσεων πολιτικών κρατουμένων στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Κάτι τέτοιο θα λειτουργήσει ως θετικό παράδειγμα για τα επόμενα χρόνια και τις νεότερες γενιές πολιτών, ενώ θα επιτρέψει στους συγγενείς των θυμάτων να γίνουν κοινωνοί της ιστορίας των προγόνων τους.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ελληνικής Ένωσης Ιστορικών

22 Μαΐου 2025